

Η πόλη της Σκιάθου, σκηνογραφημένη για τη «Φόνισσα» του Αγγελου Κοβότσου.

«Ηρωες εις έρωτα αγνόν»

Κι όμως, ο πόθος και το πάθος είναι παρόντα στο έργο του Παπαδιαμάντη

Της ΠΑΡΗΣ ΣΠΙΝΟΥ (spinou@enet.gr)

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης λόγου του μοναχικού βίου του χαρακτηριστική αντιερωτικός, μονόχωτος, ανέραστος, ανίκανος ν' αγαπήσει και ν' αγαπηθεί. Κι όμως, οι σύγχρονοι συγγραφείς επιδιώκουν να ανατρέψουν αυτή την εικόνα. «Κανείς άλλος συγγραφέας δεν πήκε τόσο βαθιά, τόσο ανυπόδητος στο βασίλειο του έρωτα –κι ας μην υπάρχει πουθενά η περιγραφή έστω μιας σκηνής από ερωτική κλινοπάλη», εκτιμά ο Κώστας Ακρίβος, ο οποίος επιμελήθηκε τη συλλογή «Να είχαν ο έρωτας σαίτες! Επτά αγαπητικά διηγήματα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη», που πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Μεταίχμιος» με ζωγραφίες Δημήτρη Μοράβρου.

Ο δε Χριστόφορος Λιοντάκης επιχειρεί

να μουντζουρώσει «το φωτιστέφανο της αγιοσύνης» του σκιαθίτη λογοτέχνη σημειώνοντας στον πρόλογο του φρεσκοτυπωμένου βιβλίου «Ερωτικός Παπαδιαμάντης» (εκδόσεις «Πατάκης») όπου ανθολογεί 28 διηγήματα: «Ο αποσυνάγωγος Παπαδιαμάντης δημιούργησε ένα ερωτικό σύμπαν, όπου ίπτανται και πλέουν αθώες κορασίδες, λαϊκές θυγατέρες, ερωτόβρυτοι ηλιοκαείς αιπόλοι, θαλασσινοί με την άλμη στον τράχηλο, λαϊκοί απόκληροι: μοναχικοί μονόλογοι, μορφές όπου η κρυφή πληγή του, μαζί με την ερωτική λύπη, σμίλεψαν το μουσικό του αρχαϊκού μειδιάματος».

Στον ερωτικό του κόσμο συνυπάρχουν το πάθος, η θλίψη και η εγκαρτέρηση. Χαρακτηριστική είναι η εξομολόγηση του Παπαδιαμάντη στο διήγημα «Η Φαρμακολύτριά», όπου ο 77χρονος ήρωας ομολογεί στην Αγία Αναστασία «το ερπετόν πάθος, το δολερόν»

για την ξαδέρφη του.

Τραγικό της αγάπης πρόσωπο, alter ego του συγγραφέα θεωρεί ο Κ. Ακρίβος τον μπάρμπα-Γιαννί στο διήγημα «Έρωτα στα χιόνια». Είναι ερωτευμένος με την παντρεμένη γειτόνισσα, ωστόσο δεν εξωτερικεύει τα συναισθήματά του. «Καθώς δεν μπορεί να ξεπεράσει τους κοινωνικούς φραγμούς, ο μπάρμπα-Γιαννίς αναμετρείται με τον θάνατο. Μέσα σε κακές καιρικές συνθήκες, πνίγεται στο κρασί και στο χιόνι».

Ο ερωτικός πόθος, καλά κρυμμένος στα βάθη της ψυχής, που αδυνατεί να εκφραστεί, είτε από δειλία είτε από σεμνότητα χαρακτηρίζει πολλά από τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη. «Αντικατοπτρίζουν καταστάσεις που έζησε ο ίδιος ή γεγονότα που φιλτράρονται μέσα από την ιδιουσγγρασία του και εκφράζουν την πίκρα, τη στενοχώρια, την απογοήτευση», μας λέει ο Κ. Ακρί-

βος. «Άλλωστε και η ίδια η ζωή του ήταν γεμάτη στερήσεις».

Στο «Όνειρο στο κύμα» ο συγγραφέας περιγράφει το θαυμασμό του μικρού βοσκού για την κόρη που κολυμπά: «Ήταν νηρίς, νύμφη, σειρήν, πλέουσα, ως πλέει ναυς μαγική, η ναυς των ονείρων...», ενώ θέτει «την έννοια της θυσίας όταν ο ήρωας θα βουτήξει στα κύματα για να τη σώσει».

Στο «Έρωτος-ήρωας», πάλι, ο νεαρός βαρκάρης αισθάνεται «σπαραγμόν απερίγραπτον» για τη μικρή Αρχόντω που πρόκειται να παντρευτεί έναν κατά πολύ μεγαλύτερό της. Με τη φαντασία του κάνει σενάρια πως είναι μαζί, ωστόσο στο τέλος συμμορφώνεται: «Κατέστειλε το πάθος, επραυνθή, κατενύγη, έκλαυσε κ' εφάνη ήρωας τον έρωτά του-έρωτα χριστιανικόν, αγνόν, ανοχής και φιλανθρωπίας».

Ο Χρ. Λιοντάκης χωρίζει τα ερωτικά διηγήματα του Παπαδιαμάντη σε δύο βασικές κατηγορίες: «Εκείνα στα οποία ο ίδιος εξιστορεί προσωπικές ερωτικές ιστορίες και περιπέτειες και εκείνα στα οποία περιγράφει ερωτικές ιστορίες των ηρώων του. Στα πρώτα κυρίαρχα χαρακτηριστικά είναι: ο ρεμβασμός, η νοσταλγία, το ανεκπλήρωτο, η ματαιώση, οι ποιητικές εξάρσεις και το λυρικό παραλήρημα». («Ολόγυρα στη λίμνη», «Ρόδινα ακρογιάλια», «Υπό την βασιλικήν δρυν» κ.ά.).

Ο έρωτας για τη φύση

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν διηγήματα με ήρωες κυρίως ερωτοχτυπημένους νεαρούς που βασανίζονται από ανεκπλήρωτους ή ματαιωμένους έρωτες («Η Νοσταλγός», «Για την περηφάνεια» κ.ά.). Σε άλλα όπως «Η Βλαχοπούλα», «Θέρος-Ερος» μια λυρική ερωτική περιπέτεια έχει αίσια κατάληξη. Και, τέλος, υπάρχουν τα διηγήματα «όπου με αφορμή τον έρωτα και το γάμο στηλιτεύονται κοινωνικές αδικίες και αδιέξοδα, προλήψεις, περιέργοι γάμοι, χωρισμοί: «Οι κουκλοπαντρείες», «Ο Καλόγερος», «Το τυφλό σοκάκι» κ.ά.».

Ωστόσο, το θεμελιώδες στοιχείο στο έργο του είναι ο έρωτας για τη φύση. «Είναι το φόντο σε όλα τα διηγήματά του, που προσφέρει αφειδίως το στοιχείο της αθωότητας. Εκεί ο Παπαδιαμάντης αισθάνεται πλήρης, εκεί ο έρωτας έχει ανταπόκριση, γιατί δεν χρειάζεται να είναι αμφίδρομος», επισημαίνει ο Κ. Ακρίβος.

Άλλωστε, όπως παρατηρεί και ο Χρ. Λιοντάκης: «Μέσα στη φύση ο Παπαδιαμάντης εκστασιάζεται όπως ένα μυστικός μπροστά σε ένα θείο όραμα. Ηλεκτρίζεται, της αφήνεται και του αφήνεται, την αφομιώνει και τον αφομιώνει. Γίνονται ένα...» ②